

ZABURZENIA FUNKCJI POZNAWCZYCH -

punkt widzenia geriatry

*Dr n.med. Elżbieta Kozak-Szkopek
Klinika Geriatrii Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego*

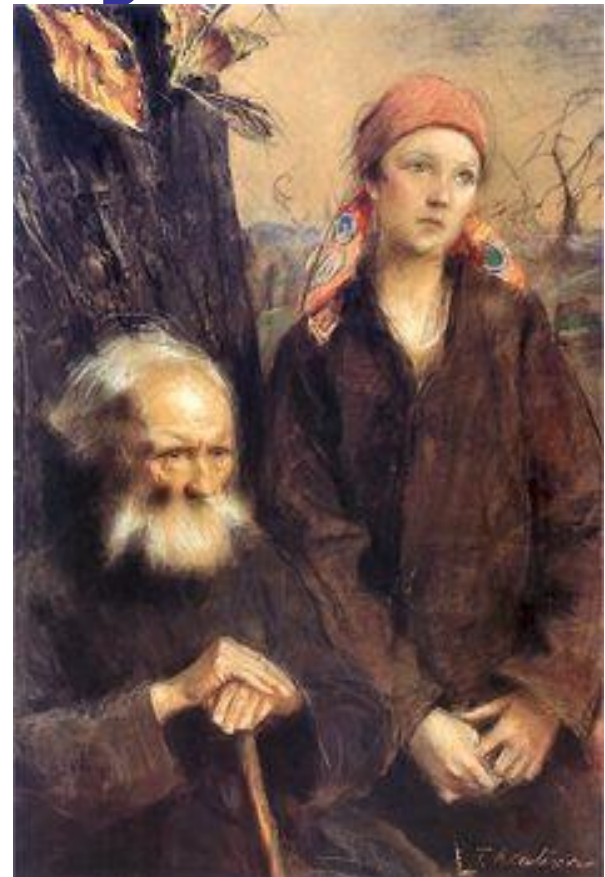
Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
w ramach **Programu AAL – Konkurs AAL Call 2016.**

Projekt pt. **System wsparcia osób z zaburzeniami funkcji poznawczych w środowisku domowym i poza domem o akronimie IONIS”**

Zaburzenia funkcji poznawczych

Osoba starsza

Teodor Axentowicz 1859-1938

Według definicji Sekcji Geriatrycznej Europejskiego Towarzystwa Lekarskiego pacjent geriatryczny to osoba:

- z typową dla wieku podeszłego **wielochorobowością**
- ze związanym z wiekiem zwiększonym ryzykiem wystąpienia **złożonych patologii**
- z utratą autonomii w wyniku **pogorszenia sprawności funkcjonalnej**
- ze zwiększonym zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne i lecznicze

CECHY CHOROWANIA OSÓB STARSZYCH

PROCES STARZENIA WIELOCHOROBOWOŚĆ

„of aging”

WIELKIE PROBLEMY GERIATRYCZNE

upadki, odleżyny, osteoporoza,
niedożywienie, zespół słabości
nietrzymanie zwieraczy,
niedosłuch, niedowidzenie,
demencja, depresja, delirium

„in aging”

Odrębności przebiegu chorób
poszczególnych układów i narządów

POLISYMPATOMATOLOGIA
Atypowa symptomatologia

POLIFARMAKOTERAPIA
Polipragmazja

CAŁOŚCIOWA OCENA GERIATRYCZNA

OCENA CZYNNOŚCIOWA

SKALA ADL

zdolność utrzymania higieny
kontrolowanie czynności fizjologicznych
samodzielnego ubierania się
mobilność

SKALA IADL

zdolność do korzystania z telefonu
poruszania się poza domem,
kupowania
przyrządzanie posiłków
samodzielne przyjmowanie leków
gospodarowanie pieniędzmi

SKALA BARTHEL

OCENA STANU UMYSŁOWEGO

OCENA FUNKCJI POZNAWCZYCH:

Test MMSE
Test rysowania zegara

OCENA NASTROJU:
Geriatryczna skala depresji

OCENA STANU FIZYCZNEGO

Ocena ryzyka upadków
Ocena ryzyka niedożywienia
Ocena ryzyka odleżyn

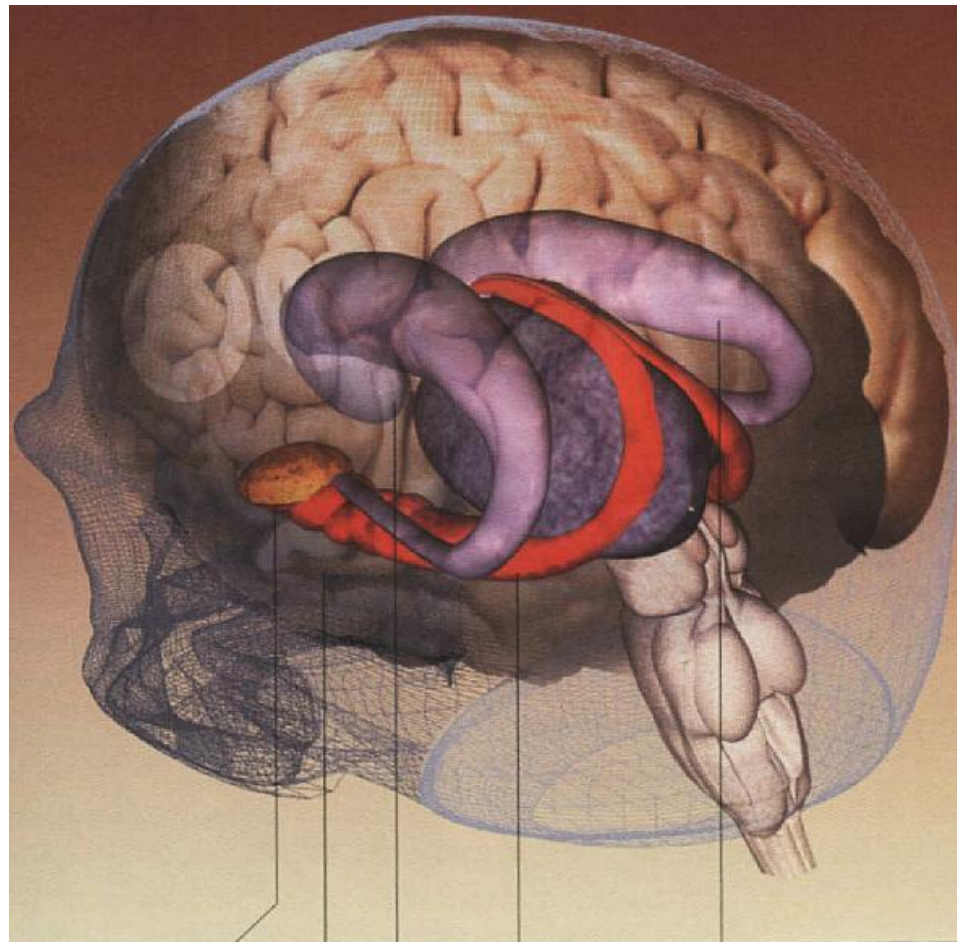

Według standardów Sekcji Geriatrycznej Europejskiego Towarzystwa Lekarskiego

- Populacja osób starszych jest niejednorodna
- Osoba starsza
  - **Samodzielna**
    - samotna
    - z rodziną
  - **Niesamodzielna** (samotna, z rodziną)
    - Z demencją
    - Bez demencji
    - U kresu życia

PROCESY POZNAWCZE

Pamięć, uczenie się, orientacja, rozumienie, liczenie, myślenie, funkcje językowe, zdolność do oceniania, porównywania, dokonywania wyborów

Jądro migdałowe   Płat skroniowy   Skorupa   Hipokamp   Jądro ogoniaste

ZABURZENIA POZNAWCZE

WTÓRNE DO: CHORÓB SOMATYCZNYCH

Wodogłowie normotensyjne
Guzy mózgu
Niedoczynność tarczycy
Niedobory witaminy B 12
Niedobór kwasu foliowego
Zaburzenia metaboliczne

CHORÓB PSYCHIATRYCZNYCH

Depresja
Schizofrenia

ŁAGODNE ZABURZENIA POZNAWCZE (MCI):

Amnestyczne
Nieamnestyczne
Uogólnione
Wybiórcze

OTĘPIENIE:

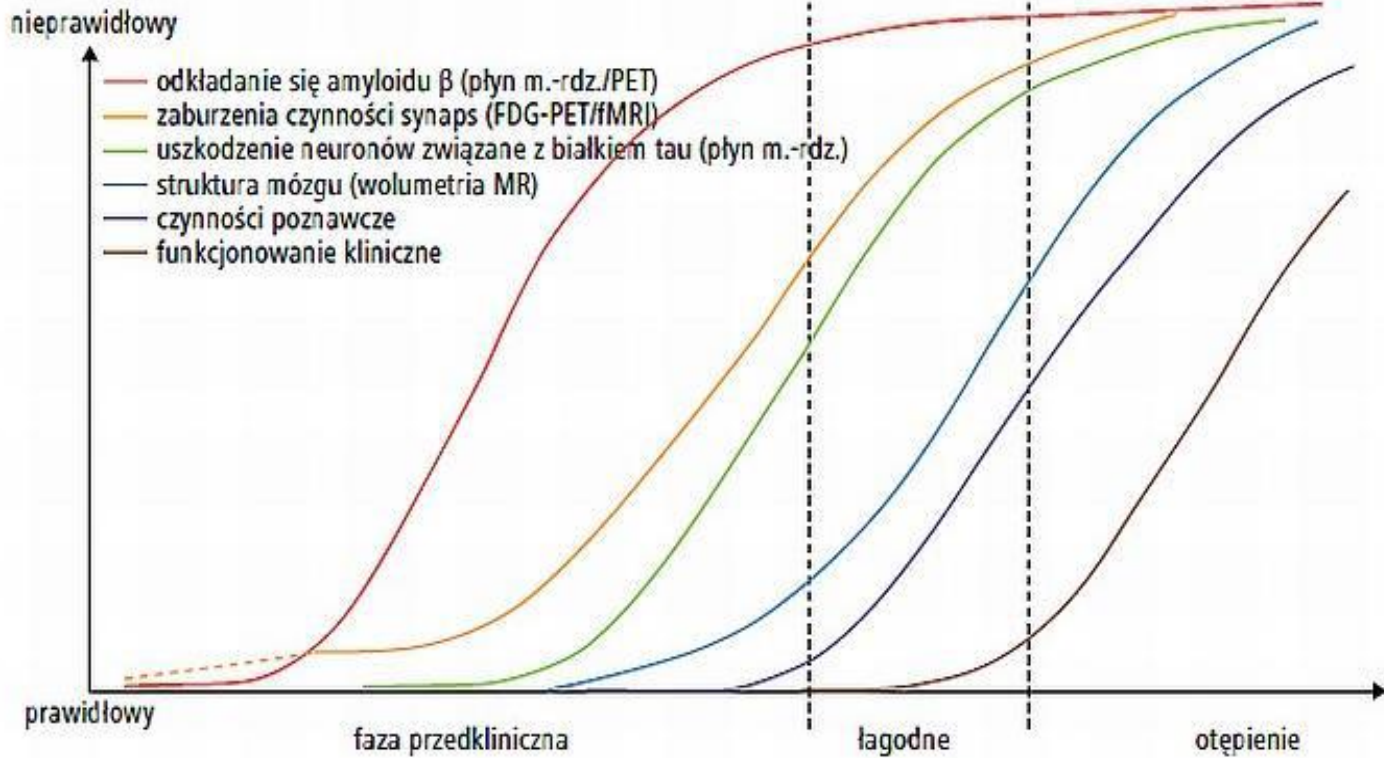
CHOROBY NEURODEGENERACYJNE:

Choroba Alzheimerera
Otępienie z ciałami Levy'ego
Otępienie czołowo-skroniowe
Otępienie w chorobie Parkinsona

OTĘPIENIE NACZYNIOWE

Rozwój zaburzeń poznawczych

Definicja ICD-10

„**Otępienie** jest spowodowane **chorobą mózgu**, zwykle o charakterze przewlekłym lub **postępującym**, w którym **zaburzone są takie wyższe funkcje korowe (poznawcze)**, jak pamięć, myślenie, orientacja, rozumienie, liczenie, zdolność uczenia się, język i ocena.”

Definicja ICD-10

Rozpoznanie otępienia może być postawione gdy:

1. Stwierdza się występowanie zarówno:

a) **zaburzeń pamięci** (najwyraźniejsze w zakresie uczenia się nowych informacji)

b) zaburzeń **innych funkcji poznawczych (osądu, myślenia, planowania, organizowania, ogólnego przetwarzania informacji), które uległy pogorszeniu** w stosunku do wcześniejszego wyższego poziomu, w obu przypadkach w stopniu powodującym zaburzenia funkcjonowania w zakresie codziennego życia. Istnienie tych zaburzeń jest **udokumentowane** rzetelnym **wywiadem** od **osób z najbliższego otoczenia chorego** i w miarę możliwości, wynikami **badania neuropsychologicznego** lub **ilościowymi metodami** oceny procesów poznawczych

Definicja ICD-10

---

2. Upośledzenie kontroli emocji i procesów motywacyjnych lub **zmiana zachowań społecznych**, przejawiająca się co najmniej jednym z następujących:

- a) **chwiejność emocjonalna**
- b) **drażliwość**
- c) **apatia**
- d) **prymitywizacja zachowań społecznych**

3. Zachowana jest świadomość otoczenia

4. Objawy zaburzeń pamięci, jak i innych funkcji poznawczych występują od **co najmniej 6 miesięcy**

Definicja DSM-IV

1. Obecności licznych deficytów poznawczych manifestujących się jako:
  - a) **upośledzenie pamięci** (zaburzona zdolność przyswojenia nowych informacji lub przypomnienia wcześniej nabytych informacji)
  - b) jeden lub więcej z następujących objawów:
    - **afazja** (zaburzenia mowy)
    - **apraksja** (zaburzona zdolność do wykonywania czynności ruchowych mimo zachowanych czynności ruchowych, tzn. braku niedowład)
    - **agnozja** (niezdolność do rozpoznawania przedmiotów mimo braku zaburzeń czucia, w tym zmysłów wzroku, słuchu itd.)
    - **zaburzenia funkcji wykonawczych**, tzn. planowania, organizacji, porządkowania, abstrakcyjnego myślenia itd.

Definicja DSM-IV

2. Obie wyżej wymienione grupy objawów (tj. zaburzenia pamięci i inne zaburzenia poznawcze) powodują **istotne zaburzenia w funkcjonowaniu społecznym i zawodowym** oraz istotne pogorszenie (spadek) dotychczasowego poziomu funkcjonowania.
3. Objawy te **nie** występują wyłącznie **w przebiegu majaczenia**.
4. Obecność tych objawów **nie** może być lepiej wyjaśniana inną chorobą psychiczną, taką jak duża **depresja czy schizofrenia**.

Przesiewowe metody oceny zaburzeń funkcji poznawczych

- **MMSE** (*Mini-Mental State Examination*)
Krótka Skala Oceny Stanu Umysłowego
- **Test rysowania zegara**
- **Badanie neuropsychologiczne**

Ocena zależna od:

- wieku
- wykształcenia
- dotychczasowej aktywności zawodowej i społecznej oraz ogólnego poziomu aktywności życiowej (np. mało stymulujące środowisko)
- stanu sprawności zmysłu wzroku i słuchu
- stanu emocjonalnego

Test MMSE :

- Orientacja w czasie i w miejscu
- Zapamiętywanie
- Uwaga i liczenie
- Przypominanie
- Funkcje językowe
  - nazywanie, powtarzanie,
  - wykonywanie poleceń, pisanie
- Praktyka konstrukcyjna

Interpretacja wyników testu MMSE (punkty):

- 28 - 30 norma
- 24 - 27 zaburzenia funkcji poznawczych łagodne
- **23 próg otępienia**
- 20 - 22 otępienie lekkiego stopnia
- 19 - 10 otępienie średniego stopnia
- 9 - 0 otępienie głębokiego stopnia

Łagodne zaburzenia poznawcze

CDR 0,5 *(CDR Clinical Dementia Rating)*

- **Pamięć:**
  - Regularne nieznaczne zapomnianie
  - Częściowe pamiętanie wydarzeń
- **Orientacja:**
  - W pełni zorientowany, z wyjątkiem nieznacznych trudności z relacjami czasowymi
- **Osądzanie i rozwiązywanie problemów:**
  - Nieznaczne upośledzenie w rozwiązywaniu problemów, podobieństw, różnic
- **Czynności związane z życiem w społeczności:**
  - Nieznaczne upośledzenie funkcjonowania w pracy, w grupach społecznych, podczas zakupów
- **Dom i hobby:**
  - Nieznacznie upośledzone życie domowe, hobby i zainteresowania intelektualne
- **Czynności osobiste:**
  - W pełni zdolny do troszczenia się o siebie, do samoobsługi

Lekkie zaburzenia poznawcze

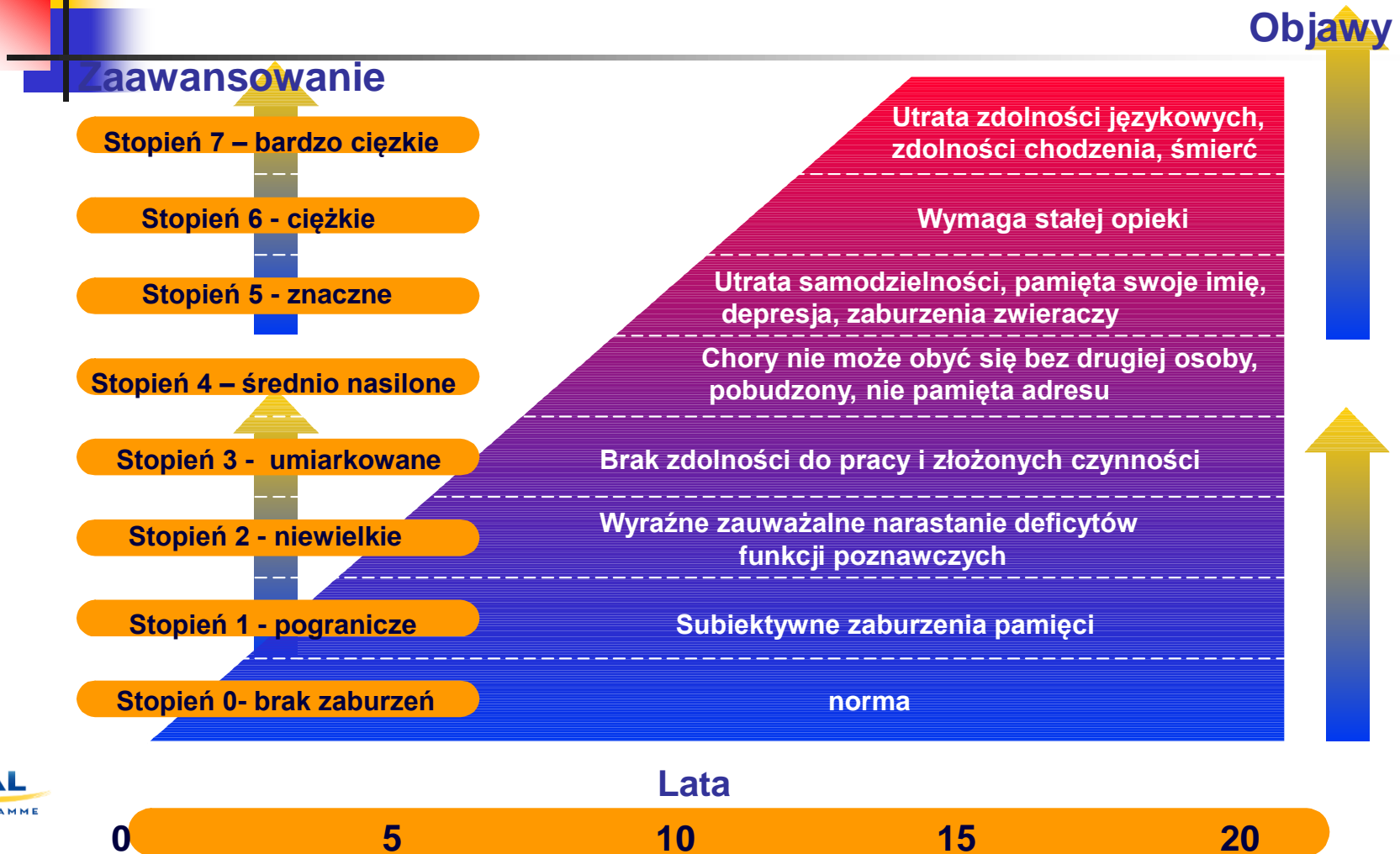
CDR 1

(CDR Clinical Dementia Rating)

- **Pamięć:**
  - Utrata pamięci wydarzeń mniej odległych w czasie
  - Defekt utrudnia czynności codzienne
- **Orientacja:**
  - Umiarkowane trudności z relacjami czasowymi
  - Może wystąpić dezorientacja co do miejsca, szczególnie nieznanego
- **Osądzanie i rozwiązywanie problemów:**
  - Umiarkowane trudności w rozwiązywaniu problemów, podobieństw, różnic
- **Czynności związane z życiem w społeczności:**
  - Nie jest w stanie niezależnie ich wykonywać, może być w nie zaangażowany
  - Przy przypadkowej obserwacji wydaje się normalny
- **Dom i hobby:**
  - Porzucanie zainteresowań, unikanie trudniejszych prac domowych, trudności w obsłudze urzędów, przygotowywaniu złożonych posiłków
- **Czynności osobiste:**
  - Zmniejszenie uprzedniej dbałości o wygląd, czasem wymaga zachęcania

Ocena zaawansowania otępienia

The Global Deterioration Scale (GDS)

Czynniki ryzyka

- **wiek**
- **płeć żeńska**
- **mała aktywność umysłowa**
- **poziom wykształcenia**
- **samotność, brak kontaktów towarzyskich i rodzinnych**
- **obciążenie rodzinne otępieniem, zespół Downa, wiek matki >40 lat w chwili porodu**
- **czynniki genetyczne**
  - FAD familial AD (początek zachorowania <60rż <5%AD)
– Presenilina 1 i 2 oraz APP
  - LOAD late onset AD – polimorfizm APOE4

MCI – postępowanie

- **obserwacja pod kątem zwiększonego ryzyka pogarszania się sprawności poznawczej i funkcjonalnej, prowadzącej do rozwinięcia się otępienia**
- **edukacja zdrowotna dotycząca modyfikowalnych czynników ryzyka, które mogą wpływać na pogorszenie prawidłowego funkcjonowania poznawczego, takich jak czynniki ryzyka chorób naczyniowych**
- **brak skutecznej farmakoterapii**
- **brak charakterystycznych zmian w badaniach neuroobrazowych**

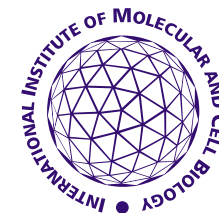

Oddziaływanie niefarmakologiczne

- **Stymulowanie codziennej aktywności**
- **Trening pamięci, orientacji i zachowania**
- **Zmniejszenie stresu**
- **Aktywność fizyczna**
- **Edukacja i wspieranie Opiekunów**
- **Polskie Stowarzyszenie Pomocy Osobom z Chorobą Alzheimera (Warszawa, ul. E.Plater 47)**
  - *Alzheimer Europe*

Monografia i podsumowanie wyników

**Aspekty
medyczne, psychologiczne,
socjologiczne i ekonomiczne
starzenia się ludzi w Polsce**

Redakcja:
Małgorzata Mossakowska
Andrzej Więcek
Piotr Błądowski

Wyniki badań zostały
opublikowane
w marcu 2012 r.

**Zbadano 6000 osób
w wieku 55-59
oraz 65 i więcej lat**

**Monografia dostępna bezpłatnie
po zarejestrowaniu na stronie
<http://polsenior.iimcb.gov.pl/monografia>**

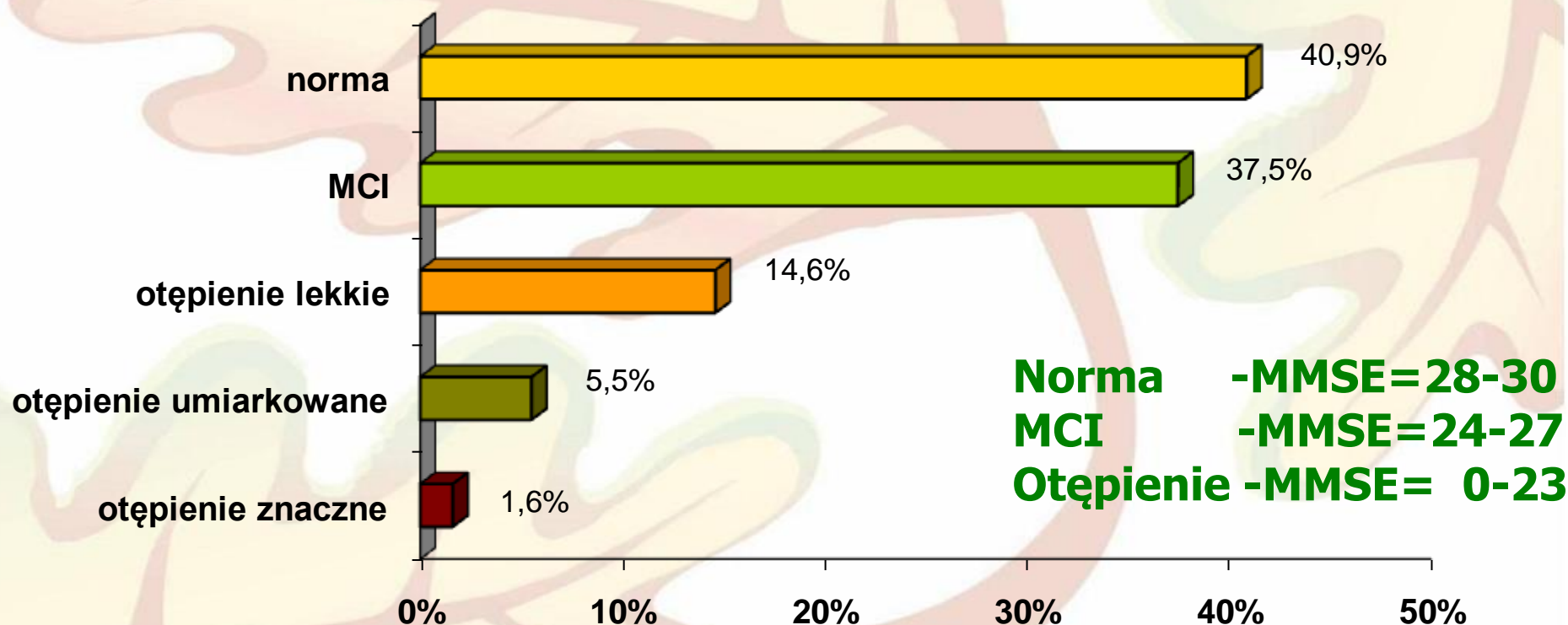
Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2010 jako projekt badawczy zamawiany

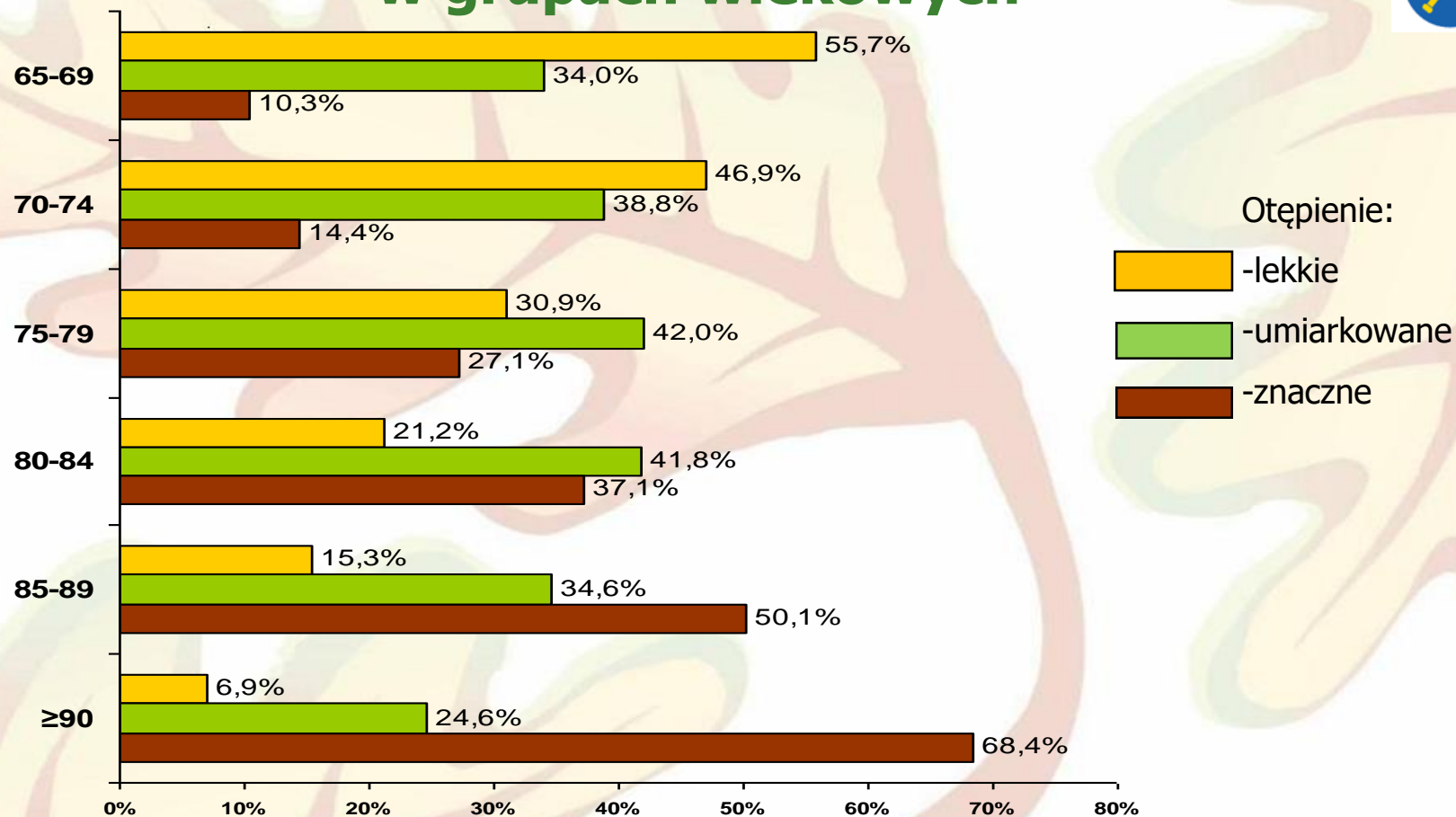
Częstość występowania zaburzeń funkcji poznawczych, ocenianych na podstawie wyników testu MMSE

(dane po nałożeniu wagi)

Występowanie zespołów otępiennych w grupach wiekowych

Źródło: Klich-Rączka, A., Siuda, J., et al. (2012). Zaburzenia funkcji poznawczych u osób w starszym wieku. *Aspekty medyczne, psychologiczne, socjologiczne i ekonomiczne starzenia się ludzi w Polsce*. M. Mossakowska, A. Więcek, P. Błędowski. Poznań, Termedia Wydawnictwa Medyczne: 109-121.

Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2010 jako projekt badawczy zamawiany

Choroby przewlekłe u osób w wieku 65 i więcej lat w Polsce wg wyników badania **PolSenior**

- **Demencja – 22,7 %**
- **Depresja – 34,5%**
- **POCHP – 17,2%**
- **Przewlekła choroba nerek – 39,7%**
- **Niedokrwistość – 15%**
- **Choroby tarczycy – 13,7%**
- **Nadciśnienie tętnicze – 71,3%**
- **Cukrzyca – 22,4%**

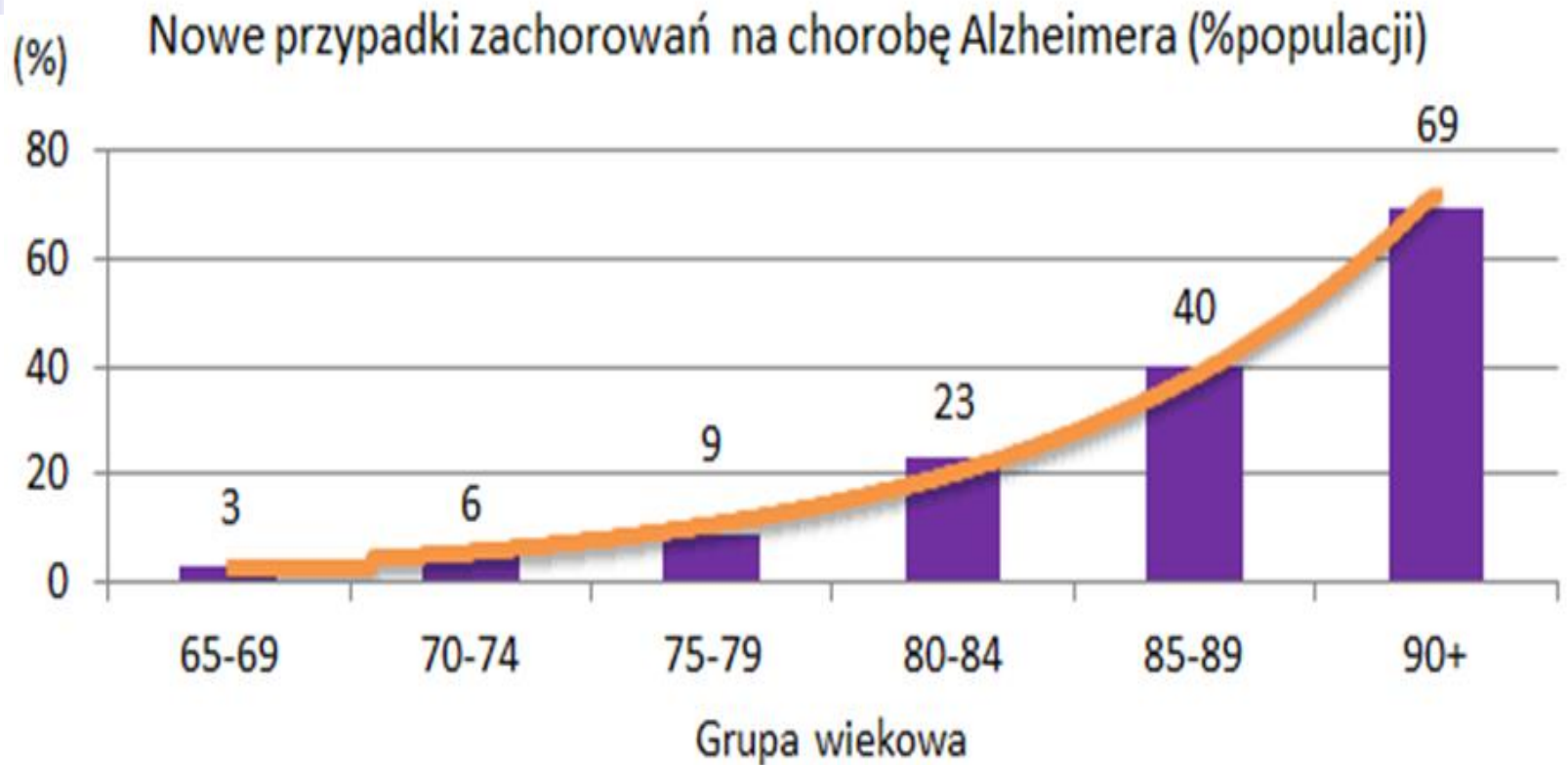

Choroby przewlekłe u osób w wieku 65 i więcej lat w Polsce wg wyników badania **PolSenior**

- **Upadki – 23%**
- **Niedobór witaminy D – 40%**
- **Niedowidzenie – 50%**
- **Niedosłuch – 30%**
- **Bezzębie – 50%**
- **Niezdolność do samoobsługi – 6,3%**
- **Niezdolność do wykonywania złożonych czynności życia codziennego – 34%**

Kontrola NIK 2016

OPIEKA NAD OSOBAMI CHORYMI NA CHOROBY ALZHEIMERA ORAZ WSPARCIE DLA ICH RODZIN

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bermejo-Pareja F., Benito-Leon J., Medrano M. J., Roman G. C.: *Incidence and subtypes of dementia in three populations of central Spain*. Journal of the Neurological Science. 264 (1-2), s. 63-72, 01 2008.

Kontrola NIK 2016

OPIEKA NAD OSOBAMI CHORYMI NA CHOROBE ALZHEIMERA ORAZ WSPARCIE DLA ICH RODZIN

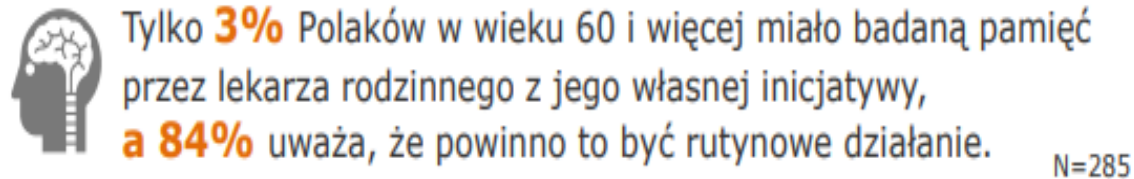
- **Wg World Alzheimer Report, 2016**
- na świecie:
  - **47,5 mln** chorych z otępieniem, w tym
  - **28,5 -33,3 mln** z chorobą Alzheimera
  - do roku 2050 ulegnie potrojeniu
- **Polska:**
  - **360 tys. – 470 tys.** chorych na AD

Kontrola NIK 2016

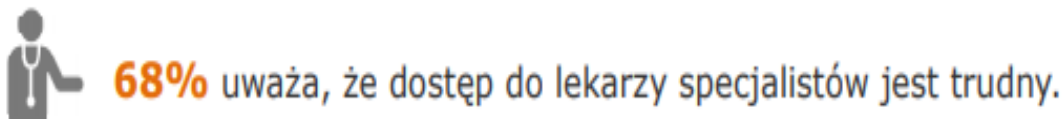
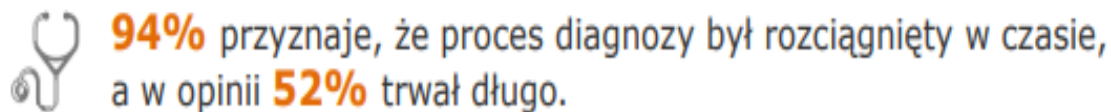
ZAŁĄCZNIK NR 1

Infografika nr 1

Podsumowanie wybranych wyników badania przeprowadzonego na zlecenie NIK przez TNS Polska S.A.

Doświadczenie chorych na Alzheimera i ich opiekunów

Kontrola NIK 2016

OPIEKA NAD OSOBAMI CHORYMI NA CHOROBY ALZHEIMERA
ORAZ WSPARCIE DLA ICH RODZIN

- **Rekomendacje NIK dla MZ i MRPiPS: wypracowanie i wdrożenie rozwiązań pozwalających na skuteczne rozwiązywanie problemów zdrowotnych i opiekuńczych osób z chorobą Alzheimera, w tym w szczególności:**
  - zabezpieczenie dostępu do wiarygodnych danych w celu poznania skali zjawiska oraz problemów osób chorych i ich opiekunów,
  - opracowanie i wdrożenie **standardów dotyczących wczesnego wykrywania symptomów** choroby Alzheimera oraz **standardów postępowania leczniczego i opiekuńczego** wobec osób chorych.

„Starość jest wyzwaniem, na które trzeba umieć odpowiedzieć”

św. Jan Paweł II 1999 r.

Teodor Axentowicz 1859 - 1938

Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
w ramach **Programu AAL – Konkurs AAL Call 2016.**

Projekt pt. **System wsparcia osób z zaburzeniami funkcji poznawczych w środowisku domowym i poza domem o akronimie IONIS”**